

Bestuurlijke afspraken Zvw-pgb
1 januari 2023 t/m 31 december 2023

Overeengekomen door ZN, V&VN, Per Saldo en VWS

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Uitgangspunten
3. Afspraken

1. INLEIDING

Sinds 2015 kan verpleging en verzorging¹ thuis worden ingekocht met een persoonsgebonden budget (pgb). Vanaf 1 januari 2017 is deze leveringsvorm wettelijk verankerd in de Zorgverzekeringswet (Zvw). Verzekerden kunnen de door de verpleegkundige geïndiceerde zorg ontvangen via zorg in natura of restitutie of door middel van een pgb zelf inkopen. Daarbij zijn gelijkwaardige keuze voor de leveringsvorm, kwalitatief goede indicatiestelling en flexibele levering van zorg van belang.

Zorgverzekeraars Nederland (ZN), Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland (V&VN), Per Saldo en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) maken bestuurlijke afspraken over de uitvoering van het pgb. Deze afspraken vormen tezamen met de wet- en regelgeving rond het Zvw-pgb, het kader voor de uitvoering. De huidige bestuurlijke afspraken lopen per 1 januari 2023 af. De onderhavige afspraken hebben betrekking op de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023.

Partijen benadrukken dat het Zvw-pgb een goede ontwikkeling heeft doorgemaakt. De bestuurlijke afspraken hebben daaraan in belangrijke mate bijgedragen. Met de onderhavige afspraken prolongeren en actualiseren partijen waar nodig bestaande afspraken.

De onderhavige bestuurlijke afspraken staan niet op zichzelf. Zij moeten worden gezien in de brede context van de wijkverpleging en het pgb. De bestuurlijke afspraken en de reglementen van zorgverzekeraars sluiten hierop aan.

2. UITGANGSPUNTEN

2. Bij deze afspraken zijn verschillende partijen betrokken met ieder hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Die verantwoordelijkheden zijn als volgt te definiëren:

Cliënten/verzekerden/budgethouders met een zorgvraag voor verpleging en verzorging staan centraal. Zij hebben recht op goede zorg, waarbij het zelf regie kunnen voeren een belangrijke waarde is. Als zij een Zvw-pgb krijgen toegewezen, zijn zij ervoor verantwoordelijk om de aan het Zvw-pgb verbonden taken en verplichtingen op verantwoorde wijze uit te voeren. Budgethouders zijn zelf verantwoordelijk voor het inkopen van verantwoorde zorg. Als zij zorgverleners als werknemer in dienst hebben, zijn zij verantwoordelijk voor goed werkgeverschap. De budgethouders worden bij deze afspraken vertegenwoordigd door Per Saldo.

Zorgverzekeraars hebben binnen het stelsel van de Zvw een zorgplicht jegens hun verzekerden. Bij een aanvraag van een Zvw-pgb toetsen zorgverzekeraars zorgvuldig of de verzekerde aan de gestelde voorwaarden voldoet. Als dat het geval is, stellen zij een toereikend budget vast op basis van het aantal uren zorg. Als dat niet het geval is, dan stellen zij de verzekerde op grond van hun zorgplicht in de gelegenheid de zorg waarop hij aanspraak

¹ Verpleging en verzorging als bedoeld in artikel 2.10 van het Besluit zorgverzekering.

heeft, op andere wijze te verkrijgen. Zorgverzekeraars worden bij deze afspraken vertegenwoordigd door ZN.

Verpleegkundigen zijn verantwoordelijk voor het indiceren van wijkverpleging. De indicatiestelling gebeurt onafhankelijk, op basis van professionele autonomie en volgens de beroepsnormen.² De indicatie is transparant en navolgbaar. Navolgbaar houdt in dat inzichtelijk is waar de verpleegkundige interventies (zorginzet) toe moet leiden (beoogde zorgresultaten).

De overheid is op systeemniveau verantwoordelijk voor de betaalbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit van de zorg en scheidt vanuit die verantwoordelijkheid de randvoorwaarden zodat cliënten, indicierend verpleegkundigen en zorgverzekeraars hun rol in het zorgstelsel kunnen vervullen en ziet toe op de naleving van de regels voor de zorg. De overheid wordt bij deze afspraken vertegenwoordigd door de minister van VWS.

- 2.1. Partijen benadrukken dat kwaliteit van zorg, waaronder goede indicatiestelling, randvoorwaardelijk is voor Zvw-pgb. Daartoe onderschrijven zij de in gang gezette deskundigheidsbevordering en ondersteunen zij de door de beroepsgroep ontwikkelde hulpmiddelen en kaders. Het is hiervoor wenselijk dat indicierend verpleegkundigen en medisch adviseurs (werkzaam bij een zorgverzekeraar) aan intercollegiale toetsing doen. De interpretatie en de normering worden tussen indicierend verpleegkundigen en medisch adviseurs onderling afgestemd en is in lijn met de professionele standaard. Daarbij speelt professionaliteit (objectief en vakbekwaam) een grote rol. Hierbij dient benadrukt te worden dat indiceren maatwerk is. De intercollegiale toetsing heeft als doel om de kwaliteit van de indicatiestelling en de beoordeling hiervan te verbeteren waardoor er meer eenduidigheid ontstaat.
- 2.2. De indicatie, evaluatie en casemanagement worden door de zorgverzekeraar, afhankelijk van de polis van de verzekerde, via zorg in natura vergoed en maakt daarmee geen deel uit van het Zvw-pgb. Verzekerden worden hierover geïnformeerd door hun zorgverzekeraar en verzekerden die hiervan gebruik wensen te maken worden door de zorgverzekeraar bemiddeld naar een indicierend verpleegkundige.
- 2.3. Het Zvw-pgb valt binnen het kader van de Zvw. Dat brengt mee dat er sprake is van concurrentie tussen zorgverzekeraars en verzekerden kunnen kiezen tussen verschillende polissen. Daarbij bepaalt mededingingsregelgeving de grenzen van waar onderling afspraken over gemaakt mogen worden. Tegelijkertijd vinden de betrokken partijen uniformiteit in de uitvoering, waar nodig en mogelijk, van belang omdat dit de duidelijkheid voor de verzekerde vergroot. Partijen onderkennen dat het nastreven van uniformiteit niet kan bewerkstelligen dat de uitvoering tussen verschillende zorgverzekeraars volledig uniform is.

² Ten tijde van het opstellen van deze bestuurlijke afspraken zijn de beroepsnormen door V&VN vastgelegd in een normenkader, aanvullende handreikingen, en een begrippenkader: V&VN, *Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving*, Utrecht juli 2014; V&VN, *Handreiking Normenkader voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in eigen omgeving*, 2020; V&VN, *Handreiking Verpleegkundig Proces bij indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in eigen omgeving*, 2020; V&VN, *Handreiking Indicatieproces Kindzorg*, 2020; V&VN, *Begrippenkader Indicatieproces*, 2019. Hierbij moet ook de nadere duiding van het Zorginstituut worden meegenomen: Zorginstituut Nederland, *Verpleegkundige indicatiestelling; een nadere duiding*, 2019.

- 2.4. Het Zvw-pgb is een instrument waarmee de verzekerde in staat wordt gesteld de voor hem geïndiceerde zorg, die met een Zvw-pgb kan worden ingezet, zelf in te kopen en daarmee eigen regie te hebben. Bij het bepalen van de hoogte van het budget staat de zorgvraag van de verzekerde op dat moment centraal, zoals vastgesteld in de indicatie door de indicierend verpleegkundige. De zorgverzekeraars motiveren richting de verzekerde, na overleg met de indicerende verpleegkundige, als en om welke reden van de indicatie wordt afgeweken.
- 2.5. Partijen identificeren gezamenlijk de doelgroep, randvoorwaarden en toetsingscriteria waaronder budgettoekenningen voor een langere periode kunnen worden gedaan. Als uitgangspunt is dat dit voor geen van de partijen leidt tot administratieve lastenverzwaring. Partijen inventariseren hiertoe onder andere met elkaar:
- Voor welke doelgroep dit van toepassing is.
 - Wanneer de budgethouder hiervoor in aanmerking komt
 - Welke randvoorwaarden hiervoor nodig zijn; zowel vanuit het zorginhoudelijk perspectief, het rechtmatigheidsperspectief als vanuit het perspectief van budgetvaardigheden
 - De naleefbaarheid van de randvoorwaarden.
- Partijen zullen deze afspraak concretiseren in een separaat traject, onder leiding van een procesbegeleider afkomstig van VWS. De uitkomsten zullen – waar nodig - worden vastgelegd in de Zvw-pgb reglementen.
- 2.6. Bij het bepalen van de geldigheidsduur van de indicatie en de Zvw-pgb-toekenning wordt maatwerk betracht, waarbij zowel de zorgvraag en de gezondheidsvaardigheden van de verzekerde als aspecten rond het kunnen beheren van het Zvw-pgb, een rol kunnen spelen.
- 2.7. Afhankelijk van de zorgbehoefte wordt de indicatie door de indicierend verpleegkundige bijgesteld op basis van de actuele gezondheidssituatie. De budgettoekenning vervolgens van de zorgverzekeraar is gebaseerd op de actuele indicatie. De toekenning kan gelijk of (door de controle op doelmatigheid en rechtmatigheid) lager zijn dan de indicatie. N.B. Zorgverzekeraars stellen zelf geen indicaties bij.
- 2.9. Partijen onderschrijven dat de meerwaarde van het pgb gelegen is in het flexibel kunnen inzetten van meer- en minder zorg in de tijd, binnen het maximale door de zorgverzekeraar te verstrekken budget.
- 2.10. De aanpak van en het voorkomen van fraude heeft de aandacht van alle betrokken partijen. Maatregelen die bijdragen aan de fraudebestendigheid van het Zvw-pgb zijn onder meer het verstrekken van toegankelijke, begrijpelijke en tijdige informatie aan verzekerden over de keuze voor, het beheren van en de rechten en plichten bij een Zvw-pgb, het voeren van een bewuste-keuzegesprek bij de aanvraag en het afleggen van huisbezoeken aan de verzekerde.
- 2.11. Van partijen mag verwacht worden dat zij op de hoogte zijn van de laatste ontwikkelingen omtrent de indicatiestelling en uitvoering van het Zvw-pgb en de daarbij horende publicaties. Partijen zijn bekend met de bij dit artikel in de toelichting genoemde documenten. Partijen onderschrijven (het belang van) de continue doorontwikkeling van de indicatiestelling en uitvoering van het Zvw-pgb. Deze lijst betreft daarom enkel een moment opname en is dus niet alles omvattend.
- 2.12. Partijen onderschrijven dat Zvw-pgb een passend instrument is voor budgethouders die vanuit een positieve en bewuste keuze – en niet uit nood geboren - gekozen hebben om zelf zorg in te kopen, waarbij eigen regie, flexibiliteit, keuzevrijheid en continuïteit van zorg de kernwaarden vormen.
- 2.13. Partijen werken met elkaar samen aan oplossingen en verbeteringen van het Zvw-pgb met oog en begrip voor elkaars rollen en verantwoordelijkheden.

3. AFSPRAKEN

3. Toegang

- 3.1. Met het Zvw-pgb kan niet worden vergoed het verblijf als bedoeld in artikel 2.12 van het Besluit zorgverzekering voor zover gepaard gaande met verpleging en verzorging voor verzekerden tot achttien jaar. Zorgverzekeraars dragen er zorg voor dat deze zorg toegankelijk is in natura dan wel via restitutie. Mocht onverhoopt blijken dat de verzekerde onvoldoende passende afspraken kan maken met de gekozen zorg in natura aanbieder, dan zal de verzekeraar er in samenspraak met de budgethouder zorg voor dragen dat er alsnog tot passende afspraken gekomen wordt. Verzekerden met een naturapolis komen in aanmerking voor volledige restitutie indien het verblijf niet kan worden geleverd door een gecontracteerde zorgaanbieder en indien dit voldoende onderzocht is door verzekerde, en/of huisarts of transferverpleegkundige en zorgverzekeraar
- 3.2. De doelgroep van het Zvw-pgb zijn verzekerden bij wie sprake is van een langdurige zorgvraag (langer dan een jaar) of palliatief terminale zorg. Van palliatief terminale zorg is sprake, als door de behandelend arts is vastgesteld dat sprake is van een levensverwachting van minder dan drie maanden.
- 3.3. Daarbij zijn in ieder geval de volgende aandachtspunten van belang:
 - a. Partijen constateren dat de zorgvraag van de verzekerde voorop staat en dat daartoe een passende indicatie gesteld moet worden door de indicierend verpleegkundige. De verpleegkundige is als zorgprofessional verantwoordelijk voor de indicatiestelling voor 'zorg zoals verpleegkundigen die plegen te bieden' en het bepalen van de in dat kader noodzakelijke zorg.
 - b. Bij indicatiestellingen waarbij (ten dele) andere zorg is geïndiceerd dan de zorg waarvoor een Zvw-pgb kan worden ingezet, zal de zorgverzekeraar de aanvraag van een Zvw-pgb voor die andere zorg gemotiveerd afwijzen richting de verzekerde en de indicierend verpleegkundige.
 - c. Als de verzekerde wil kiezen voor een Zvw-pgb, dan mag de indicatie niet zijn gesteld door een individuele zorgverlener die deze zorg (deels) aan de verzekerde zal gaan leveren, tenzij het een door de zorgverzekeraar voor zorg in natura gecontracteerde zorgaanbieder is.
 - d. Partijen onderschrijven het belang dat een indicerende verpleegkundige in staat moet zijn om een onafhankelijk oordeel te vellen over de zorgvraag van de verzekerde.
 - e. Zorgverzekeraars kunnen voorwaarden stellen aan de wijze waarop de indicatie tot stand komt om de onafhankelijkheid te borgen, deze voorwaarden worden in dat geval opgenomen in het reglement Zvw-pgb van de zorgverzekeraar. Partijen onderschrijven dat het cyclisch verpleegkundig proces, zoals gebruikelijk bij verpleging en verzorging, ook voor het Zvw-pgb van toegevoegde waarde is en derhalve standaard onderdeel is van het Zvw-pgb. Het draagt bij aan het borgen en verbeteren van de kwaliteit en de doelmatigheid van de zorgverlening en maakt onderdeel uit van de integrale zorg, waarin (indien nodig) ook de samenwerking/afstemming met andere (para)medische disciplines geborgd is. Tegen deze achtergrond maken budgethouder en indicierend verpleegkundige onderling navolgbare afspraken voor in de indicatie om het cyclisch proces te borgen zodat de indicierend verpleegkundige de budgethouder gedurende de looptijd van het pgb eenmaal of periodiek kan bezoeken. Hierbij wordt maatwerk betracht. Het doel van deze afspraken is te monitoren en evalueren of de ingezette zorginterventies bijdragen aan de gestelde zorgdoelen; en het meer gelijktrekken van de werkwijze bij zorg in natura en pgb.

- f. V&VN, ZN en Per Saldo spreken af periodiek overleg te houden over knelpunten in de uitvoering van het Zvw-pgb. Het initiatief hiervoor ligt bij deze partijen. Indien deze partijen hier aanleiding voor zien, zullen zij ook VWS betrekken.
- 3.4 De zorgverzekeraar beoordeelt de aanvraag op basis van de door de verpleegkundige opgestelde indicatie, het door de verzekerde aangeleverde aanvraagformulier en overige documenten en laat in beginsel altijd een bewuste-keuze gesprek plaatsvinden tenzij de zorgverzekeraar de wel overwogen keuze maakt om dit niet te doen.
- 3.5 De zorgverzekeraar toetst bij de pgb-aanvraag of voldaan wordt aan de gestelde voorwaarden in de polis en het bijbehorende reglement Zvw-pgb. Op grond van wet- en regelgeving wordt in ieder geval getoetst op vier voorwaarden aan de persoon van de verzekerde of zijn vertegenwoordiger. Het is aan zorgverzekeraars om deze regels in de praktijk vorm te geven. In onderstaande bepalingen wordt hiervoor een handreiking gedaan.
- a. Ten aanzien van de voorwaarde dat de verzekerde naar het oordeel van de zorgverzekeraar in staat is met het Zvw-pgb op doelmatige wijze te voorzien in toereikende zorg of andere diensten van goede kwaliteit kan de zorgverzekeraar van de verzekerde verlangen dat hij in zijn aanvraag opneemt op welke wijze hij de zorg zal inzetten ten behoeve van verbetering, behoud of beperking van achteruitgang van zijn gezondheid, afhankelijk van wat gezien zijn zorgvraag reëel is. De zorgverzekeraar kan de visie van de indicerend verpleegkundige vragen of het plan van de verzekerde in lijn is met wat gezien zijn situatie mogelijk is.
 - b. Ten aanzien van de voorwaarde dat de verzekerde naar het oordeel van de zorgverzekeraar in staat is op eigen kracht of met hulp van een vertegenwoordiger, de aan het Zvw-pgb verbonden taken en verplichtingen op verantwoorde wijze uit te voeren kan de zorgverzekeraar toetsen volgens het uniforme kader voor pgb-vaardigheid of de verzekerde de rechten en verplichtingen die bij het Zvw-pgb horen, begrepen heeft en hoe de verzekerde daar uitvoering aan denkt te geven.
 - c. Ten aanzien van de voorwaarde dat de verzekerde naar het oordeel van de zorgverzekeraar in staat is te achten op eigen kracht of met hulp van een vertegenwoordiger, de door hem verkozen zorgaanbieders op zodanige wijze aan te sturen en hun werkzaamheden op elkaar af te stemmen, dat sprake is of zal zijn van verantwoorde zorg kan de zorgverzekeraar toetsen of de inzet van zorg, zoals opgenomen in de aanvraag, aansluit bij de zorgvraag. De zorgverzekeraar kan de indicerend verpleegkundige vragen om advies te geven over welke inzet van zorg noodzakelijk is wil sprake zijn van verantwoorde zorg. Van verantwoorde zorg is in ieder geval geen sprake, als de verzekerde een gezondheidsrisico loopt door de voorgenomen inzet van zorg. Indien de zorgverzekeraar op basis van de aanvraag van oordeel is dat de verzekerde niet in staat is op eigen kracht of met hulp van een vertegenwoordiger, de door hem gekozen zorgaanbieders op zodanige wijze aan te sturen en hun werkzaamheden op elkaar af te stemmen, dat sprake is of zal zijn van verantwoorde zorg, dan kan de zorgverzekeraar voorwaarden stellen aan de inzet van zorg, waaronder het Zvw-pgb alsnog kan worden toegewezen.
 - d. Ten aanzien van de voorwaarde dat de verzekerde naar het oordeel van de zorgverzekeraar in staat is op eigen kracht of met hulp van een vertegenwoordiger te motiveren dat hij de zorg met een Zvw-pgb geleverd wil en kan krijgen kan de zorgverzekeraar zich er in ieder geval van vergewissen dat de keuze voor een Zvw-pgb de bewuste keuze is van de verzekerde of zijn vertegenwoordiger. De zorgverzekeraar kan de verzekerde daarbij verzoeken een inhoudelijke motivering van zijn aanvraag te geven.
- 3.6 Voor zover de verzekerde de zorg wil inzetten bij een voor naturazorg gecontracteerde aanbieder, kan de zorgverzekeraar het Zvw-pgb voor dat deel van de zorg weigeren en de zorg

in natura aanbieden. Als de natura-aanbieder voor het betreffende jaar zijn inkoopplafond al heeft bereikt, kan de verzekerde ervoor kiezen het Zvw-pgb bij een andere aanbieder in te zetten of doet de zorgverzekeraar een ander natura-aanbod. Van belang is dat verzekerden eigen regie kunnen voeren ten aanzien van de zorg die zij ontvangen, ook wanneer deze in natura wordt geleverd.

- 3.7 Indien daartoe acute noodzaak bestaat hebben alle zorgverzekeraars een spoedprocedure beschikbaar voor de (tijdelijke) ophoging van het Zvw-pgb. Een ziekenhuisopname is een voorbeeld van acute noodzaak. Alle partijen hechten belang aan de beschikbaarheid en optimale werking van die spoedprocedure. De zorgverzekeraars optimaliseren waar nodig is een voorbeeld van acute noodzaak. Alle partijen hechten belang aan de beschikbaarheid en optimale werking van die spoedprocedure.
- 3.8 De verzekeraars zorgen dat op hun website de informatie over het Zvw-pgb goed vindbaar, toegankelijk opgenomen en verwijzen hierbij tevens naar de website van Per Saldo, www.pgb.nl.

4. Inzet zorg

- 4.1 De budgethouder heeft recht op het aanvragen van een second opinion na het ontvangen van de gestelde indicatie door een indicierend verpleegkundige. Tevens kan de zorgverzekeraar vragen om een herbeoordeling. De herbeoordeling dient in lijn te zijn met de Toetsingscriteria die opgesteld zijn door verpleegkundigen van V&VN, de kerngroep NWG en een afvaardiging van medisch adviseurs van de vier grote zorgverzekeraars
- 4.2 De budgethouder is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de ingezette zorg. Dat betekent enerzijds dat hij zelf keuzes mag maken over de inzet van zorgverleners en anderzijds dat hij gedurende de looptijd van het Zvw-pgb de verantwoordelijkheid heeft om zorg te dragen voor verantwoorde zorg, wat inhoudt dat deze gericht moet zijn op het opbouwen/in stand houden van een zo groot mogelijke zelfredzaamheid, rechtmatig en doelmatig is en voldoet aan de kwaliteitsnormen zoals vastgelegd in de relevante standaarden. Bij zijn aanvraag geeft de verzekerde gemotiveerd aan bij zijn zorgverzekeraar van welke zorgaanbieder(s) hij gebruik wil maken. De zorgaanbieder kan ook een informele zorgverlener zijn, met dien verstande dat de zorgverlener vijftien jaar of ouder moet zijn. Indien de door de informele zorgverlener geboden zorg (mede) voorbehouden handelingen betreft, dan dient dit conform de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg (Wet BIG) te geschieden. Partijen onderschrijven het belang dat een informele zorgverlener voldoende geïnstrueerd is en blijft om de voorbehouden handelingen te verrichten. Indien een informele zorgverlener niet onder de arbeidstijdenregelgeving valt, dan wordt voor die zorgverlener in ieder geval maximaal 40 uur zorgverlening per week vergoed.
- 4.3 Budgethouders kunnen voor het leveren van zorg zowel formele als informele zorgverleners inzetten. Met name bij complexe zorgvragen met hoge indicaties onderschrijven partijen dat het, uit het oogpunt van kwaliteit van zorg, aangewezen kan zijn dat een formele zorgverlener bij de zorg betrokken is. Indien het maximaal door de zorgverzekeraar te vergoeden aantal uren verpleging en verzorging wekelijks hoger is dan 24, kan de zorgverzekeraar in die gevallen van complexe zorgvragen, in het bewuste- keuze gesprek, de voorwaarde stellen dat ten minste een deel van de zorg wordt geleverd door een formele zorgverlener. In uitzonderingssituaties moet het ook mogelijk zijn voor de verzekeraar om bij minder dan 24 uren verpleging en verzorging per week de voorwaarde te stellen dat een deel van de zorg wordt geleverd door een formele zorgverlener en/of dat de zorg tussentijds geëvalueerd wordt. Bij een zorgvraag van minder dan 24 uren verpleging en verzorging per week is afstemming tussen de zorgverzekeraar, met de verpleegkundige en de budgethouder nodig om gemotiveerd van deze grens af te wijken. In alle gevallen is maatwerk steeds het uitgangspunt.

Partijen zullen dit artikel halfjaarlijks evalueren, en bezien of dit artikel de gewenste uitwerking heeft in praktijk. De uitvoering van dit artikel wordt nauwkeurig in de praktijk gevolgd. Waar nodig vindt tussentijds overleg plaats om casuïstiek te bespreken.

- 4.4 Voor zover de verzekerde andere type zorg declareert dan de zorg waarvoor het toegekende Zvw-pgb kan worden ingezet, zal de zorgverzekeraar de declaratie afwijzen.
- 4.5 Het ministerie van VWS spant zich in om te bezien of de kosten van loondoorbetaling aan de zorgverlener bij tijdelijke opname van de budgethouder voor vergoeding in aanmerking kunnen komen.
- 4.6 De modaliteit van toekenning van het Zvw-pgb kan per zorgverzekeraar verschillen (bijvoorbeeld een maximum toereikend budget voor een bepaalde tijdsperiode of een aantal uren tegen een toereikend tarief). De verzekerde kan daarmee bij de keuze van een polis kiezen welke modaliteit in zijn situatie het best passend is.

5. Looptijd, werking, geschillen en monitoring

- 5.1 De looptijd van deze afspraken is 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023, behoudens tussentijds in onderling overleg afgesproken wijzigingen. In onderling overleg kan de looptijd van de afspraken worden verlengd.
- 5.2 Geschillen zijn onderwerp van onderling overleg.
- 5.3 Gedurende de looptijd van deze afspraken worden, onder verantwoordelijkheid van de minister van VWS, jaarlijks de kwantitatieve en financiële gegevens over de uitvoering van het Zvw-pgb inzichtelijk gemaakt in een interactief flexibel dashboard.
- 5.4 Vanaf de start van de looptijd van deze afspraken zal de uitwerking ervan in de praktijk door partijen nauwlettend gevolgd en halfjaarlijks besproken worden. Partijen zijn ontvankelijk voor elkaars vragen en opmerkingen en bereid met elkaar tussentijds te overleggen indien daar volgens een van de partijen aanleiding toe is.
- 5.5 Het Ministerie van VWS spant zich in om te bezien of het Zvw-pgb bij opname van de budgethouder in het ziekenhuis kan worden ingezet indien de budgethouder aantoonbaar is aangewezen op zorg geleverd door zijn pgb-zorgverlener.

ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING

Voor zover partijen een nadere toelichting op de artikelen noodzakelijk vonden, is die hieronder opgenomen.

Artikel 2.3

Bij de uitvoering van het Zvw-pgb tot nu toe en bij de doorontwikkeling van het Zvw-pgb via deze bestuurlijke afspraken is een balans gezocht tussen uniformiteit enerzijds en de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van zorgverzekeraars om de zorgverzekering op eigen wijze in te vullen anderzijds. Bij het maken van deze afspraken is gekeken naar: op welke punten uniformiteit van belang werd geacht die ook binnen de grenzen van de mededingingsregelgeving mogelijk waren. Expliciet is de notie opgenomen dat het nastreven van uniformiteit waar nodig en mogelijk niet kan bewerkstelligen dat de uitvoering tussen verschillende zorgverzekeraars volledig uniform is. Enerzijds heeft dat te maken met het feit dat zorgverzekeraars in hun algemene polisvoorwaarden of in hun werkwijze in algemene zin verschillen, anderzijds is het ook de bedoeling dat de uitvoering van het Zvw-pgb maatwerk is. Bij de beoordeling of een verzekerde aan de gestelde voorwaarden voldoet, zal worden gekeken naar zijn persoonlijke situatie. Dat betekent dat de toepassing van voorwaarden, ook als die uniform zijn vastgesteld, uiteindelijk maatwerk zal zijn.

Artikel 2.8

Het Zvw-pgb is een instrument waarmee de verzekerde in staat wordt gesteld de voor hem geïndiceerde zorg zelf in te kopen, waarbij de zorgvraag van de verzekerde centraal staat bij het bepalen van de hoogte van het budget. Het budget is immers bedoeld om de zorg waarop de verzekerde aanspraak heeft zelf in te kopen. Als de zorgbehoefte van de verzekerde verandert, dan heeft dat gevolgen voor de omvang van de aanspraak. Zorgverzekeraars vergoeden slechts zorg waarop aanspraak bestaat.

In de praktijk zien we dat het Zvw-pgb voor de zorgverleners in de naaste omgeving van de verzekerde soms ook als een inkomensvoorziening wordt ervaren. Dat kan spanning opleveren, bijvoorbeeld als de zorgvraag van de verzekerde daalt, als (tijdelijk) zorg in natura wordt ingezet of als de verzekerde tijdelijk wordt opgenomen in een ziekenhuis. Dat speelt in het bijzonder, als de zorg wordt geleverd door gezinsleden, waarmee de hoogte van het budget van invloed is op het gezinsinkomen. Partijen willen benadrukken dat de zorgvraag van de verzekerde het uitgangspunt is en dat eventuele inkomensgevolgen voor de betrokken zorgverleners niet van invloed zijn op de vaststelling van de indicatie of op de vaststelling van de hoogte van het Zvw-pgb. Partijen onderkennen daarbij wel dat het bijstellen van het budget van invloed kan zijn op het inkomen of zelfs het dienstverband van de zorgverleners en dat de budgethouder zich als werkgever moet houden aan de geldende arbeidswetgeving. Partijen zullen verzekerden hier waar nodig en mogelijk op wijzen en hen adviseren hierover ook met hun betrokken zorgverleners te spreken.

Artikel 2.9

Dit artikel benadrukt dat de meerwaarde van het instrument pgb gelegen is in het flexibel kunnen inzetten van meer- en minderzorg in de tijd binnen de door zorgverzekeraar verstrekte maximale vergoeding. Het gevolg hiervan is dat de budgethouder het pgb bij elke zorgverzekeraar flexibel kan inzetten.

Artikel 2.10

Deze bestuurlijke afspraken hebben in zichzelf niet tot doel om de fraudebestendigheid van het Zvw-pgb te vergroten. Partijen willen wel benadrukken dat het voorkomen en de aanpak van fraude van groot belang zijn. In het artikel is een aantal voorbeelden genoemd van instrumenten die kunnen

worden ingezet bij het voorkomen en de aanpak van fraude. Het is aan zorgverzekeraars of en op welke wijze zij deze instrumenten inzetten.

Artikel 2.11

Van partijen mag verwacht worden dat zij bekend zijn met de professionele standaard/ het professioneel handelingskader van de indicierend verpleegkundigen.

Artikel 3.1

Met ingang van 2017 gelden er voor verpleegkundige dagopvang en verblijf bij intensieve kindzorg nieuwe beleidsregels die door de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) zijn vastgesteld. De prestaties verpleegkundige dagopvang en verblijf, zoals opgenomen in deze beleidsregel, zijn geënt op zorglevering op specifieke locaties die hiervoor ingericht moeten zijn. Dit maakt dat deze zorg feitelijk gezien alleen door een formele zorgaanbieder (een instelling) zal worden geleverd. Voor een kind dat op intensieve kindzorg is aangewezen en ook behoefte heeft aan verblijf in een kinderspice of verpleegkundig kinderdagverblijf wordt sinds 2017 vanuit zorg in natura (gecontracteerd of niet-gecontracteerd)voorzien. Daarbij staat voor partijen de keuzevrijheid en eigen regie voor de budgethouder voorop. Dit betekent dat budgethouders toegang hebben tot alle instellingen die deze zorg aanbieden en die aan de beleidsregels van de NZa voldoen, ook wanneer de keuze valt op een instelling die niet door de eigen zorgverzekeraar is gecontracteerd. In dat geval zal vergoeding van deze zorg middels restitutie plaats vinden. De restitutie-optie geldt daarmee dus ook voor verzekerden met een naturapolis. Daarnaast hebben partijen afgesproken dat wanneer de budgethouder of diens wettelijke vertegenwoordiger onverhoopt niet tot voldoende passende afspraken kan komen met de gekozen gecontracteerde zorgaanbieder, de zorgverzekeraar er in samenspraak met de budgethouder zorg voor zal dragen dat er alsnog tot passende afspraken gekomen wordt, zodat de eigen regie van de budgethouder is geborgd.

Artikel 3.2

Ten aanzien van de doelgroep met een zorgbehoefte langer dan een jaar geldt dat de behoefte aan verpleging en verzorging langer dan een jaar dient te zijn om in aanmerking te komen voor een Zvw-pgb. De indicatie kan voor een kortere duur zijn afgegeven. Ook kan sprake zijn van een fluctuerende zorgvraag.

Artikel 3.3

Sinds de start van het Zvw-pgb is gebleken dat een indicatie voor een verzekerde die wil kiezen voor een Zvw-pgb anders verloopt dan bij zorg in natura. Met alle betrokken partijen wordt gewerkt aan verbeteringen in dat proces. Met deze bestuurlijke afspraken wordt een aantal afspraken gemaakt over aandachtspunten in dit kader.

Onder a is geëxpliciteerd dat de zorgverzekeraar een pgb-aanvraag gemotiveerd afwijst voor zover het zorg betreft die geen verzekerde Zvw-zorg betreft of die niet valt onder de zorg die met een Zvw-pgb mag worden ingekocht. Vergoeding van dergelijke zorg via een Zvw-pgb is immers niet rechtmatig. In de praktijk komt voor dat niet (medisch) noodzakelijke zorg wordt geïndiceerd of zorg die in een ander domein valt, zoals ondersteuning die onder de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 valt. Ook komt voor dat Zvw-zorg die niet met een Zvw-pgb mag worden ingekocht wordt mee geïndiceerd, zoals hulpmiddelen. De zorgverzekeraar mag daarbij een inhoudelijke beoordeling doen van de gestelde indicaties, bijvoorbeeld door de indicatiestelling te laten toetsen door de eigen medisch adviseur.

Onder b is geëxpliciteerd dat de zorg niet mag worden geïndiceerd door een individuele zorgverlener die de zorg (deels) zelf zal gaan leveren. Wel toegestaan is dat een organisatie die de zorg (deels) gaat leveren de zorg indiceert. Bij het Zvw-pgb wordt hiermee een andere keuze gemaakt dan bij zorg in natura. Bij zorg in natura zijn, onder andere via de zorginkoop, waarborgen ingebouwd om te voorkomen dat onnodig hoge indicaties worden gesteld. Dat is bij het Zvw-pgb onvoldoende het geval. Partijen vinden dit een ongewenste situatie en hebben om die reden de betreffende afspraak gemaakt.

Onder c is benadrukt dat partijen het van belang vinden dat de indicatie onafhankelijk kan plaatsvinden. Dat is in lijn met het kader "Normen voor indiceren en organiseren van verpleging en verzorging in de eigen omgeving" van Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland, maar wordt in de praktijk nog niet altijd goed ingevuld. Voorbeelden waarbij die onafhankelijkheid in het geding kan komen is als de verzekerde niet dezelfde taal spreekt als de indicerend verpleegkundige of als de vaste zorgverlener namens de verzekerde het woord voert. Zorgverzekeraars kunnen regelen dat dan bijvoorbeeld een tolk kan worden ingeschakeld door de indicatiesteller (conform de Kwaliteitsnorm tolkgebruik bij anderstaligen in de zorg) of dat de zorgverlener niet bij de indicatiestelling aanwezig mag zijn.

Onder d wordt gerefereerd aan het cyclisch proces binnen de verpleging en verzorging. Vanuit de aard van de zorg is verpleging en verzorging gericht op een cyclisch proces van risico-inschatting, vroeg signalering, probleemherkenning, interventie en monitoring. Tijdens de zorgverlening wordt dit proces ingezet om de zorg aan de verzekerde voortdurend te kunnen aanpassen aan de situatie van dat moment. Bij een verzekerde die zelf zorg inkoop met een Zvw-pgb heeft de verzekerde zelf een belangrijke rol in dit proces. De verzekerde koopt immers zelf de zorg in en stuurt de ingekochte zorgverleners aan, waarmee het waar nodig aanpassen van de zorg aan de situatie op dat moment ook aan de verzekerde is om aan te sturen. Inherent onderdeel van het cyclisch proces door verpleegkundigen is echter dat de indicatiestelling regelmatig wordt geëvalueerd. De indicatie en de evaluatie daarvan kunnen niet door de verzekerde zelf worden overgenomen, omdat dit conform het daartoe opgestelde normenkader van V&VN dient te geschieden.

Artikel 3.4

Het beoordelen en interpreteren van (medische) persoonsgegevens valt onder de verantwoordelijkheid van een medisch adviseur³. Het uitgangspunt is dat deze gegevens uitsluitend worden verwerkt voor het daartoe bestemde doel (doelbinding), het beoordelen van een Zvw-pgb aanvraag. Daarbij neemt de medisch adviseur eveneens de grondbeginselen van proportionaliteit en subsidiariteit in acht.

Artikel 3.5

Dit artikel heeft betrekking op de voorwaarden aan de persoon van de verzekerde of zijn vertegenwoordiger, zoals opgenomen in artikel 2.15c, eerste lid van de Besluit zorgverzekering. Naast deze voorwaarden kunnen ook andere voorwaarden van toepassing zijn. Daarbij gaat het in de eerste plaats om voorwaarden die bijvoorbeeld betrekking hebben op de administratieve procedure bij een aanvraag van een Zvw-pgb, zoals het overleggen van een budgetplan en andere relevante documenten, of om de wijze waarop verantwoording en uitbetaling van het Zvw-pgb geschiedt. Hierover worden geen specifieke regels gesteld. De inrichting hiervan is aan zorgverzekeraars. Daarnaast is in artikel 13a van de Zorgverzekeringswet bepaald dat regels kunnen worden gesteld betreffende de inhoud van de zorg waarvoor een Zvw-pgb wordt verstrekt. Daarover zijn geen nadere regels gesteld.

Op grond van artikel 13a, derde lid, van de Zvw neemt de zorgverzekeraar alle voorwaarden op in zijn modelovereenkomst conform de overeenkomst van Sociale Verzekeringsbank (SVB).

Onder a is aangegeven dat de zorgverzekeraar bij zijn toets of de verzekerde of zijn vertegenwoordiger in staat is zorg te dragen voor doelmatige zorg in ieder geval kan toetsen in hoeverre met het Zvw-pgb zal worden gewerkt aan de verbetering, het behoud of beperking van achteruitgang van zijn gezondheid. Daarmee wordt aan de voorkant getoetst of de wijze waarop de verzekerde zijn zorg wil inzetten gezien zijn zorgvraag effectief is. De zorgverzekeraar kan de visie van de indicierend verpleegkundige vragen. Dat kan zowel vooraf via het verpleegkundig-deel van het aanvraagformulier, of door contact met de verpleegkundige na de pgb-aanvraag.

Onder b gaat het over de vraag of de verzekerde of zijn vertegenwoordiger in staat is de aan het Zvw-pgb verbonden taken en verplichtingen uit te voeren. Van belang is dat de zorgverzekeraar kan toetsen of de verzekerde op de hoogte is van de taken en verplichtingen die aan het Zvw-pgb zijn verbonden. Deze voorwaarde is onder meer bedoeld om verzekerden die onder invloed van een kwaadwillend pgb-bureau een Zvw-pgb aanvragen uit te sluiten van een Zvw-pgb. Ook kan worden getoetst of de verzekerde in staat is het financiële beheer over het Zvw-pgb uit te voeren en of hij in staat is eventuele arbeidsrechtelijke taken en verplichtingen uit te voeren.

Onder c wordt aangegeven hoe de zorgverzekeraar de toets kan invullen of de verzekerde of zijn vertegenwoordiger in staat is zorg te dragen voor verantwoorde zorg. De toets is er niet op gericht dat de zorg op hetzelfde niveau is als een professioneel verpleegkundige zou bieden. Wat verantwoorde zorg is hangt af van de zorgvraag en de situatie van de verzekerde. Zolang de kwaliteit van de zorg niet onder de norm van verantwoorde zorg komt, speelt de ervaren kwaliteit van leven van de verzekerde en de keuzes die hij daartoe maakt daarbij ook een belangrijke rol. Zorgverzekeraars kunnen de verzekerde verzoeken om in de aanvraag of bijvoorbeeld tijdens een bewuste-keuzegesprek een toelichting te geven op de voorgenomen inzet van zorg. Aandachtspunten daarbij kunnen bijvoorbeeld zijn hoe verantwoorde zorg wordt georganiseerd als (met name) informele zorgverleners worden ingezet, hoe continuïteit van zorg wordt geborgd als zorgverleners onverwacht uitvallen of hoe noodzakelijke afstemming met andere zorgverleners, ook buiten de geïndiceerde verpleging en verzorging, is geborgd. Bij dit artikel gaat het om een toets aan de voorkant die mede bepaalt of een verzekerde in aanmerking komt voor een Zvw-pgb. In artikel 3.9 wordt vervolgens bepaald dat de verzekerde gedurende de looptijd van het Zvw-pgb verantwoordelijk is en blijft om zorg te dragen voor verantwoorde zorg.

Onder d gaat het over de vraag of de keuze van de verzekerde voor een Zvw-pgb een bewuste keuze is. De zorgverzekeraar kan dit toetsen door middel van een bewuste-keuzegesprek of op een andere door hem geschikt geachte wijze. Zorgverzekeraars kunnen daarbij vragen om een inhoudelijke onderbouwing van de aanvraag.

Artikel 3.6

Als de verzekerde een door een zorgverzekeraar gecontracteerde aanbieder wil inzetten, dan kan de zorgverzekeraar ervoor kiezen dat deel van de zorg in natura te bieden. Dit geldt ook voor een zorgaanbieder, als het concern waartoe deze aanbieder behoort, gecontracteerd is. Voorwaarde hierbij is wel dat de aanbieder hetzelfde aanbod heeft en er binnen hetzelfde budget dezelfde hoeveelheid zorg geboden wordt. Daarmee valt de zorg binnen de inkoopafspraken die de zorgverzekeraar heeft gemaakt. Dat betekent dat de verzekerde zijn zorg voor een deel kan inkopen met een pgb en dat voor het andere deel er zorg in natura wordt verleend. Met deze bepaling kan bovendien de ongewenste praktijk worden tegengegaan dat zorgaanbieders verzekerden adviseren een pgb aan te vragen om buiten hun inkoopafspraken extra zorg te leveren. Deze bepaling geldt ook

als op papier sprake is van een andere zorgaanbieder, maar deze feitelijk deel uitmaakt van een al gecontracteerde organisatie.

Artikel 3.8

Begrijpelijke en toegankelijke cliëntinformatie over het Zvw-pgb is voor verzekerden essentieel om een goede afweging en een bewuste keuze te kunnen maken omtrent de leveringsvorm van de verpleging en verzorging. Partijen vinden het belangrijk dat de benodigde informatie begrijpelijk is en goed vindbaar is op de website van de zorgverzekeraars. Daarnaast vinden partijen het van belang dat op de websites van zorgverzekeraars wordt verwezen naar de website van Per Saldo.

Artikel 4.1

De budgethouder is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de ingezette zorg. Met dit artikel willen partijen benadrukken dat het daarbij gaat om zowel rechten als plichten voor de verzekerde. De verzekerde heeft het recht zelf zijn zorgverleners te kiezen, maar hij heeft daarbij de plicht ervoor te zorgen dat de zorg verantwoord is en blijft. De voorwaarden die worden gesteld aan de informele zorgverlener ten aanzien van zijn leeftijd, de instructie bij voorbehouden handelingen en de maximering van het aantal te vergoeden uren hangen samen met het borgen van verantwoorde zorg.

Artikel 4.2

De budgethouder kan een informele zorgverlener inhuren om de benodigde zorg te verlenen. Vaak zal dit de partner en/of de ouder zijn van de verzekerde. Het begrip is echter breder. Bij een complexe zorgvraag kan het uit het oogpunt van borging van de kwaliteit en de continuïteit van de geleverde zorg belangrijk zijn dat ook een formele zorgverlener bij de zorg betrokken is. De formele zorgverlener heeft een professionele blik op de ingezette zorg en kan de informele zorgverlener daarbij eventueel coachen en begeleiden. Ook kan de formele zorgverlener taken overnemen van de informele hulpverlener bijvoorbeeld wanneer de informele zorgverlener overbelast en/of ziek raakt.

Voor de vraag wie onder de noemer van formele zorgverlener valt, verwijzen partijen naar datgene wat is opgenomen in het PGB-reglement over de informele zorgverleners. Onder informele zorgverleners vallen in ieder geval zorgverleners die:

- a. ouders, verzorgers, partner (zoals: echtgenoot, geregistreerd partner of andere levensgezel), bloed- of aanverwanten in de 1e of 2e graad zijn en/of;
- b. zorghulp of helpende tot opleidingsniveau 3 zijn en/of;
- c. niet zijn ingeschreven als verpleegkundige in het register, bedoeld in art. 3 van de wet BIG, voor het uitoefenen van een beroep voor het verlenen van zorg en/of;
- d. geen inschrijving hebben in het Handelsregister of niet met de SBI codes 86, 87 of 88 staan geregistreerd als een zorg verlenende organisatie in het Handelsregister.

Indien één van bovenstaande punten van toepassing is, komt een zorgverlener niet in aanmerking voor het formele tarief.

Formele zorgverleners zijn alle zorgverleners die niet als informele zorgverlener worden aangemerkt. Hiervoor is het noodzakelijk dat bij de aanvraag voor het Zvw-pgb en bij elke declaratie de AGB-code van de pgb-zorgverlener vermeldt.

- a. Alleen de AGB-codes uit de categorieën 41 ZZP'er wijkverpleging , 42 zorgaanbieders, 75 thuiszorginstellingen, 91 verpleegkundigen of 98 declaranten/servicebureaus/zorgverzekeraars worden geaccepteerd. De zorgverlener moet daarnaast beschikken over het juiste diploma (verzorgende/verpleegkundige) en aantoonbaar voldoen aan de kwaliteitseisen op het gebied van werkervaring en deskundigheid. Het diploma van de formele zorgverlener kan opgevraagd

worden, op basis waarvan zorgverzekeraars kunnen controleren of de zorgverlener bevoegd is tot het verlenen van verpleging en verzorging op basis van het formele tarief.

Dit artikel geeft de zorgverzekeraar de mogelijkheid om bij een complexe zorgvraag en als de maximaal te vergoeden aantal uren verpleging en verzorging per week hoger is dan 24, in het bewuste-keuze gesprek van de verzekerde te verlangen dat naast de informele zorgverlener ook een deel van de zorg door een formele zorgverlener wordt geleverd. Het is dus een mogelijkheid die de verzekeraar kan inzetten, het is geen verplichting. Pas vanaf een zorgvraag van 24 uur of meer kan de verzekeraar de inzet van een formele zorgverlener verlangen wanneer in het bewuste-keuze gesprek besproken is hoe de budgethouder de zorg gaat inzetten. Hierbij moet altijd sprake zijn van maatwerk. Het bewuste-keuze gesprek is noodzakelijk om maatwerk te kunnen betrachten en om te bepalen of de inzet van een formele zorgverlener in het specifieke geval toegevoegde waarde heeft. De verzekeraar motiveert waarom de inzet van formele zorg voor de specifieke budgethouder nodig is. Om te zien of deze maatregel ook doelmatig is, zal dit artikel halfjaarlijks door partijen worden geëvalueerd.

Artikel 4.3

In lijn met art. 3.3, onder a van deze afspraken dat gaat over de toegang tot het Zvw-pgb is in dit artikel geëxpliciteerd dat de zorgverzekeraar een declaratie afwijst voor zover het zorg betreft die geen verzekerde Zvw-zorg betreft of die niet valt onder de zorg die met een Zvw-pgb mag worden ingekocht.

Artikel 4.4

Wanneer een budgethouder (onverwacht) wordt opgenomen in een ziekenhuis of instelling dient de budgethouder te blijven voldoen aan de arbeidsrechtelijke verplichting om het loon van zijn zorgverlener(s) te betalen. Dit heeft onvoorziene financiële consequenties voor de budgethouder. Dit artikel bepaalt dat het ministerie van VWS zich buigt over de vraag of vergoeding van het loon aan de zorgverlener als gevolg van het tijdelijk opgenomen zijn van de budgethouder voor vergoeding in aanmerking komt. Daarbij zullen ook eventuele overige arbeidsrechtelijke aspecten van het arbeidscontract worden gezien.

Artikel 5.3

Over 2015 tot en met 2017 zijn jaarlijks (monitor)onderzoeken uitgevoerd naar de uitvoering en het gebruik van het Zvw-pgb. De resultaten daarvan zijn vastgelegd in rapportages. Onder betrokken partijen is de behoefte om het inzicht in de kwantitatieve en financiële gegevens ook in de komende jaren te blijven verkrijgen. Afgesproken is om deze gegevens over 2018 en latere jaren op te nemen in een online interactief dashboard, die trendontwikkelingen over de jaren heen en andere (eventueel verdiepende) dwarsdoorsnedes inzichtelijk kan maken. Dit dashboard is flexibel ingericht zodat nieuwe indicatoren eenvoudig kunnen worden toegevoegd.

Aldus overeengekomen door Zorgverzekeraars Nederland, Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland, Per Saldo en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,

Juli 2022

Mw. A.W.D. Molenaar

Directeur Per Saldo

D.J. van den Berg

Voorzitter Zorgverzekeraars Nederland

Mw. C. Vegter-Klein

Bestuurslid Verpleegkundigen en
Verzorgenden Nederland

Mw. C. Helder

Minister van Volksgezondheid, Welzijn
en Sport